

Keywords: sustainable development, land use, European Green Deal, biodiversity, agroforestry, organic farming, degraded lands, EU.

УДК 101.1:631/635

DOI 10.31521/978-617-7149-86-5-66

ВПЛИВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ ЗАСНОВНИКІВ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК

Суріна Г.Ю., канд. філос. наук, ст. викладачка
Миколаївський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9180-1054>

Анотація. Інтегрований підхід у філософії, що наразі набуває все більшого поширення, акцентує на необхідності урахування при дослідженні будь-якого явища/процесу не лише об'єктивних показників, притаманних науковому підходу, але й суб'єктивних внутрішньо-психологічних і світоглядних настанов самих дослідників. З цих позицій розглянуто індивідуальні світоглядні позиції фундаторів світового органічного землеробства А. Говарда, Р. Штайнера, М. Фукуоки та деяких інших діячів цієї галузі сільського господарства. Окреслено також умови поширення органічного землеробства в Україні; приклади українських господарств, що практикують органічні методи землеробства.

Ключові слова: інтегрований підхід, органічне землеробство, фундатори органічного землеробства, регенеративне сільське господарство, агроекологія.

У наукових розвідках щодо органічного землеробства завжди переважають об'єктивно спрямовані підходи, які акцентують на технологіях, їх перевагах і недоліках, фінансово-економічних, екологічних показниках тощо. Між тим, інтегрований підхід дослідження певних природних або суспільних проблем, базований, наприклад, на теорії сучасного американського філософа Кена Вілбера, наполягає на тому, що для цілісного погляду на досліджуване явище/процес лише об'єктивного підходу недостатньо [4]. К.Вілбер пропонує мінімум чотири площини/перспективи, які, враховані разом, дають більш голографічну, об'ємну картину досліджуваного. Однією з цих чотирьох площин є суб'єктивна, внутрішньо-психологічна і світоглядна позиція дослідника явища, яка не піддається вимірюванню, але постає суттєво первинною по відношенню до явища/процесу, оскільки об'єктивні фактори впливають і набувають реалізації саме з неї. Так, для виникнення і розвитку органічного землеробства надзвичайно важливими стали індивідуальні світоглядні позиції його засновників, які зіграли провідну роль у затвердженні принципів і практик цього виду сільського господарства. Саме світоглядні позиції фундаторів, які часто надихалися духовно-релігійними настановами набагато більше, ніж науковими знаннями, сформували філософську й етичну основу органічного землеробства,

яке наразі продовжує розвиватися й набувати поширення під впливом екологічних, соціальних й економічних факторів [3].

«Батьком» органічного землеробства вважається британець Альберт Говард (1873–1947), який, не зважаючи на дотримання наукових методів, з великою повагою ставився і добре знав давнє традиційне землеробство Індії та інших східних країн. Звідси його науковий погляд спирався на пильне спостереження за природними системами та їх взаємодією. А.Говард розробив концепцію «закону повернення», тобто все, що взято у природи, має бути повернено їй. Він підкреслював важливість гумусу і компостування як основи процесу родючості, а також критикував хімізацію сільського господарства, вважаючи, що вона руйнує ґрунти.

Засновник духовної течії антропософії австрієць Рудольф Штайнер (1861–1925) не займався спеціально питаннями сільського господарства, але зробив свій суттєвий внесок у становлення принципів органічного землеробства, заснувавши біодинаміку як цілісний світогляд, де землеробство поєднується з космічними ритмами та духовним підходом. Ферму Штайнер розглядав як живий організм, де біодинамічне землеробство орієнтується на астрологічні цикли й гомеопатичні препарати. Для Р. Штайнера важливим було акцентування на пошуках гармонії між людиною, землею як планетою і космосом в цілому. Ідеї Р.Штайнера покладено в основу сертифікації Demeter.

Засновник філософії «нічого-не-роблення» на землі японець Масанобу Фукуока (1913–2008) знаходився під впливом ідей дзен-буддизму і даосизму, звідки випливають його основні тези про мінімальне втручання у природу. Він розробив метод «природного землеробства» без орання, добрив і пестицидів. М. Фукуока пропагував відмову від агротехник, що порушують природний баланс. Своєю відомою книгою «Революція однієї соломинки» він надихнув Білла Моллісона і Девіда Холмгрена на розвиток пермакультури як способу проектування стійкого сільського господарства, для якого характерні системне мислення і екологічний дизайн. Пермакультура також акцентує на замкнених циклах, біорізноманітті й енергоефективності.

Джером Ірвінг Родейл (1898–1971) був популяризатором органічного землеробства у США, тому для нього характерний американський прагматизм у проголошенні гасла «здоров'я ґрунту дорівнює здоров'ю людини». Він заснував Інститут Родейла і журнал «Organic Gardening» для просування ідеї про те, що органічне землеробство – це не просто метод ведення господарства, а образ життя. З великим розмахом Родейл сприяв розвитку органічного землеробства у промислових масштабах.

В Україні існують сприятливі умови для поширення органічного землеробства [1, 2]. Сприятливі кліматичні умови маємо у західних областях (Волинь, Карпати), де високий рівень опадів. У степовій зоні (Херсонська, Дніпропетровська) важливими є полив і мульчування.

Сприятливими є ґрунти України. На чорноземах можна вирощувати зернові без оранки; на суглинках (Полісся) мульча допомагає утримувати вологу.

Поширені сільськогосподарські культури: жито, гречка, просо – найстійкіші до посухи; овочі (гарбузи, кабачки, картопля) можна вирощувати під соломою.

Зважаючи на ці умови в Україні поступово з'являються господарства органічного землеробства. Прикладами є:

- «Органік Мілленіум» (Львівська обл.), де вирощують жито та гречку без оранки; використовують мульчу з соломи для боротьби з бур'янами.

- «Екоферма Карпатська» (Івано-Франківська обл.), де застосовують покривні культури (конюшина, люцерна) для живлення ґрунту; відмовилися від плуга на користь поверхневого розпушування.

- «Пермакультура Полісся» (Житомирська обл.), де вирощують картоплю під соломою (метод Фукуоки + пермакультура); використовують гній та компост замість мінеральних добрив.

- «AgroGloryTime» (Закарпатська обл.), агрофірма з виробництва овочів у теплицях засобами органічного землеробства.

Основними перевагами методів органічного землеробства в Україні є економія палива і техніки (не потрібен трактор для оранки); відновлення родючості ґрунту через 3–5 років; зменшення витрат на обробку (немає витрат на гербіциди).

Викликами при поширенні органічного землеробства в Україні постають зменшення врожаїв у перші роки, поки ґрунт адаптується; особливий ризик для великих полів (потрібен триваліший час на перехід); відсутність спеціальних знань і консерватизм (не всі аграрії готові відмовитися від традиційних методів, нести втрати перехідного періоду).

Висновки. Світогляди фундаторів органічного землеробства варіювалися від більш наукового (А. Говард) до духовного (Р. Штайнер) і філософсько-мінімалістського (М. Фукуока). Проте вони мають спільні риси, як то: повага до природи як системи, що саморегулюється; критика індустріального сільського господарства; акцентування здоров'я ґрунтів, рослин, тварин і людей. Сьогодні ці ідеї покладено в основу сучасних методів сталого/стійкого землеробства, зокрема регенеративного сільського господарства та агроєкології, які мають привабливі перспективи розвитку в Україні.

Список використаних джерел

1. Гаража О.П. (2021). Перспективи розвитку органічного землеробства України. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», №27, 29-34. doi: [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-04)

2. Органік в Україні. Федерація органічного руху в Україні. URL: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini/> (дата звернення: 22.04.2025).

3. Суріна Г.Ю., Мірошкіна Н.В. (2024). Світоглядні й ціннісні підходи засновників агробіології та органічного землеробства. ПЕРСПЕКТИВИ. Соціально-політичний журнал, Одеса, № 2. doi: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.2.24>

4. Wilber Ken. (1996). A Brief History of Everything. Boston: Shambhala Publications. 548 p.

Abstract. The integrated approach in philosophy, which is currently becoming increasingly widespread, emphasizes the need to take into account when studying any phenomenon/process not

only the objective indicators inherent in the scientific approach, but also the subjective intrapsychological or worldview guidelines of the researchers themselves. From these positions, the individual worldview positions of the founders of world organic farming A. Howard, R. Steiner, M. Fukuoka and some other figures in this field of agriculture are considered. The conditions for the spread of organic farming in Ukraine are also outlined; examples of Ukrainian farms practicing organic farming methods.

Keywords: integrated approach, organic farming, founders of organic farming, regenerative agriculture, agroecology.